110 ÉVE SZÜLETETT FASANG ÁRPÁD ÉS 80 ÉVE IFJ. FASANG ÁRPÁD

I.

Fasang Árpád
karnagy, zeneszerző, zenepedagógus, szakközépiskolai igazgató
(Krakkó, 1912. június 30. – Budapest, 2001. március 12.)

Fasang Árpád 1932 és 1938 között a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zeneszerzés szakán Siklós Albertnél tanult. 1939-ben énektanár és karvezető képesítést szerzett Ádám Jenő növendékeként. 1931–1941 között népiskolában tanított Orosházán. 1941–1950 között a szarvasi, 1950-től 53-ig a soproni tanítóképző intézetben tanított. 1948-ban Pászti Miklóssal közösen megalakította az OKISZ Erkel Ferenc Vegyeskart. 1953–54-ben a győri Zeneművészeti Szakközépiskola igazgatója volt. 1954-55 között a Népművelési Minisztérium osztályvezetője, majd 1955–58 között a zenei főosztályt vezette. 1958-tól 1972-ig a budapesti Zeneművészeti Szakközépiskola igazgatója volt. 1959 és 1963 között az ELTE-n adott elő. Kórusvezetőként 1934–38 között Orosházán, 1958–69 között Csepelen tevékenykedett.

Nevét ma zeneiskola viseli Csepelen: CSEPELI FASANG ÁRPÁD AMI

Családjában számos zenész található: fiai közül ifj. Fasang Árpád (1942–2008) zongoraművész, Fasang Zoltán fuvolaművész, Fasang János fagottművész, unokája Fasang László (Zoltán fia) orgonaművész.

Művei:

- *Jegyzet az ELTE népművelési szak "Zenei kultúra" tárgyához*; Tankönyvkiadó, Bp., 1965
- Fasang Árpád–Németh Kálmán–Ugrin Gábor: *Ének-zene. Tankönyv. Gimn. 1. oszt.*; Tankönyvkiadó, Bp., 1966
- Fasang Árpád–Hegyi József: *Karvezetés 5.*; Tankönyvkiadó, Bp., 1967
- Fasang Árpád–Németh Kálmán–Ugrin Gábor: *Ének-zene. Gimn. 2. oszt.*; Tankönyvkiadó, Bp., 1967
- Fasang Árpád–Kovács Lajos: *Tanári kézikönyv az ének-zene tanításához a gimn. 1-2. osztályában*; Tankönyvkiadó, Bp., 1968
- Fasang Árpád–Németh Kálmán–Ugrin Gábor: *Ének-zene*; Tankönyvkiadó, Bp., 1971
- *Esztétika. Zeneművészeti ismeretek*; Tankönyvkiadó, Bp., 1979
- *Bartók Béla Békés megyei gyűjtései. 260 népdal*; szerk. Fasang Árpád; Megyei Művelődési Központ, Sarkad, 1981 *(Békési műhely)*

Díjai, elismerése

- 1953 – Kiváló Tanár
- 1962 – Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója
- 1972 – Munka Érdemrend, arany fokozat
- 1976 – Kiváló Népművelő
- 1985 – SZOT-díj
- Magyar Köztársság Tisztikereszt

II.

KI VOLT FASANG ÁRPÁD?

Iskolánk névadója a szép emlékű Fasang Árpád, sokoldalú és kiváló zenepedagógus, karnagy, zeneszerző - hacsak a legjelentősebb oldalait emeljük ki. Kivételesen hosszú életpályával adományozta meg a sors, melynek számos állomása volt. 1912-ben Krakkóban született, majd a budapesti Zeneakadémián zeneszerzést tanult, s középiskolai énektanári-karnagyi diplomát szerzett. Az akkori tanítóképző intézetben ének-zenetanári végzettséghez is jutott.

Pedagógusi tevékenységét Orosházán kezdi, Szarvason, majd Sopronban folytatja. Ezt követően Győrött meg Budapesten szakiskolai igazgató. Emellett minisztériumi főtisztviselő, előadó az ELTE-n, ifjúsági és felnőtt énekkarok karnagya – az 1960-as években több éven keresztül a Csepeli Munkásotthon Vegyeskarát is vezette - a Kórusok Országos Tanácsa (KÓTA) tiszteletbeli tagja, a Padagóguskórusok Országos Társaságának egyik alapítója, majd örökös tiszteletbeli elnöke, zeneművek és könyvek szerzője, s még sorolhatnánk.

Pályájának és gondolkodásmódjának egyik meghatározó eleme volt, hogy minisztériumi tisztsége folytán sokszor találkozott Kodály Zoltánnal. Kodály mellett Fasang Árpád is sokat tett a hazai zenekultúra széleskörű terjesztésében az iskolarendszer kiépítésében. Aktív pályáját a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközép-iskola igazgatójaként fejezte be 1972-ben.

Nyugdíjba vonulása után sem volt tétlen. Számos zenei ismeretterjesztő előadást tartott az ország különböző pontjain, széles nagyközönség, de elsősorban az ifjúság számára. Munkásságát Kodály Zoltán is nagyra értékelte, s emellett elismerés övezte. Számos kitüntetése közül a Magyar Köztársaság Tiszti Keresztjével is kitüntették.

E sorok írója abban a szerencsés helyzetben van, hogy mint egykori hallgatója a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolának személyesen ismerhettem Őt. De rajtam kívül többen is tantestületünk tagjai közül, mivel egykori iskolatársként jól emlékezünk Reá.

Úgy ismertük, aki kivételes felkészültséggel végezte mindennapos munkáját, tevékenységeit, kisugárzó erővel, fáradhatatlanul és fiatalosan. Ehhez párosul - ami egyébként ritka jelenség -, hogy a legszebb eszmék vezérelték! Ritka érzékenységgel és szeretettel volt jelen közöttünk is. Harmónia és megértés kísérte a lépteit, a másik ember elfogadása és segítése számára természetes volt. Szabad legyen idéznem

egykori méltatójának és méltó utódjának Ugrin Gábor karnagynak a szavait: "Tisztán élt, és nem veszítette el érzékenységét az élet szépségei iránt, csakúgy, mint a közeli embertársai gondjai és örömei iránt."

Mert hát a teljesebb élet igénye is vezérelte útján és küzdött olyan értékekért, amelyek eszményi szépségbe ötvöződnek a fejlődés, a gyarapodás és az előre haladás Kodály-i elkötelezettségével. Ide illő Bónis Ferenc tisztelgése egy, a Fasang családhoz írott leveléből: „Fasang Árpád a Kodály-kor legbecsületesebb és legtisztességesebb embereinek egyike volt, aki mindig segített, ha tudott. Olyan valaki Ő, aki nem kereste a békétlenséget, de nem is hunyászkodott meg a hatalom előtt. Valaki, aki mindig teljesítette kötelességét, bármilyen őrhelyre állította is az élet. Bölcs ember volt, egyenes és toleráns: nem kevés, amit élete példájával ránk hagyott”.

Fasang Árpád élettel telítette a Kodály-i gondolatot, hogy a „zene valóban legyen mindenkié”! Társadalmi mozgalmak talán egyik legszebbikét a „Röpülj Páva” népmozgalmat indította el, mely által jelképesen szárnyat tudott ragasztani széles néptömegek számára. Íme hitvallása: „az emberi világot éppen a Zene – így nagybetűvel – teszi és teheti szebbé”! Fasang Árpád ráérzett a nagy-nagy igazságra, mely szerint a teljesebb élet nem nélkülözheti a zenét, a legősibb művészetek egyikét. Igazi „néptanító” volt, a szó legnemesebb értelmében.

Ő, aki Kodály nagy tisztelője és követője volt, bizonyára egyetértene a mai, a zenei nevelés fontosságával elkötelezett zenepedagógusokkal abban, hogy értékzavaros világunkban a Kodály-iskola, Kodály-módszer kivételes örökségét nem szabad feledtetnünk, feladatunk, hogy újfent felvirágoztassuk. Fasang Árpád nevének felvételével az örökségének a gyümölcsöztetéséhez kívánunk hozzájárulni.

Miskolciné Hajtun Zsuzsa, a Fasang Árpád Zeneiskola korábbi igazgatója

III.
80 ÉVE SZÜLETET IFJ. FASANG ÁRPÁD

zongoraművész, kulturális diplomata

(Orosháza, 1942. december 9. – Budapest, 2008. február 19.)

Zenész családból származott. Szülei id. Fasang Árpád és Orbán Éva zenetanárok, édesapja a magyar kórusmozgalom ismert alakja volt. Három testvérének egyike Fasang Zoltán (*1944) fuvolaművész.

1957-től a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában Zempléni Kornél (zongora) és Sugár Rezső (zeneszerzés) növendéke volt. 1962-től a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zongora szakán Szegedi Ernő volt a mestere. 1969-ben szerzett kitüntetéses művész–tanári diplomát.

Hamarosan zenei tárgyú cikkeket és tanulmányokat kezdett publikálni, 1974-ig a Muzsika (folyóirat) szerkesztője volt, és egyidejűleg zenei rendező a Magyar Rádiónál. 1974 és 1977 között a finnországi jyväskyläi és oului konzervatóriumban tanított. 1977 és 1991 között az Országos Filharmónia szólistája volt.

1991 és 1994 között az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága főtitkára volt. 2000 és 2004 között Magyarország nagykövete volt az UNESCO mellett. 1992-ben létrehozta a Magyar–Francia Ifjúsági Alapítványt. 1995-től 1999-ig az Európai Demokrata Fórum magyar szekciójának igazgatójaként is tevékenykedett. 2006-ban a Morus Tamás Intézet magyar szekciójának elnöke lett.

Családjában számos zenész található: édesapja Fasang Árpád karnagy, testvérei közül Fasang Zoltán fuvolaművész, Fasang János fagottművész, unokaöccse Fasang László (Zoltán fia) orgonaművész.

Publikációi

Magyar nyelvű publikációi mellett számos könyve és tanulmánya jelent meg franciául is.

Elismerései

- 1995-ben a Francia Nemzeti Érdemrend lovagi fokozata
- 2001-ben a Francia Becsületrend lovagi címe

IV.

DR. TÓTHPÁL JÓZSEF[1].

LAUDATIO - FASANG CSALÁD[2]

Napjainkban, amikor az emberi társadalom történelmileg kialakult alapintézményét, a családot, emberi közösségünk legkisebb élő sejtjét szinte civilizációs és ontológiai bomlás fenyegeti, rendkívül időszerűnek és fontosnak érezhetjük, hogy minél többet és hangsúlyosan beszéljünk a családról, felmutassuk a családi élet értékeit és szépségeit, egyéni és közösségi boldogulásunk nemzetmegőrző szerepét népünk sorsának formálásában.

---

1. **Dr. Tóthpál József** tanár, művelődéskutató. Hódmezővásárhelyen született 1936. március 13-án. Tanulmányait a Szegedi Tanítóképzőben, a Szegedi Tanárképző Főiskolán és az ELTE bölcsészettudományi karán végezte. 1958 és 1969 között a Csongrád Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese, 1969-től 1972-ig a szegedi Bartók Béla Művelődési Központ igazgatója, 1975/76-ban a Szegedi Tanárképző Főiskola közművelődési tanszékvezető docense. 1976 és 1980 között a Művelődési Minisztérium közművelődési főosztályvezető-helyettese, 1980-tól 1990-ig a KÓTA főtitkára, 1990 és 1994 között ügyvezető elnöke. 1991-től 1996-ig a Magyar Zenei Kamara, illetve a Magyar Muzsikus Fórum titkára, 1996-tól elnöke. 1993 és 1997 között a Filharmónia igazgatója, 1998/99-ben a Janus Pannonius Tudományegyetem tudományos főmunkatársa, 1999-től a Veszprémi Egyetem Pápai Pedagógiai Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa. 2000 óta a Zene-Zene-Tánc című folyóirat felelős szerkesztője.

2. **Dr. Tóthpál József** laudációja elhangzott a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében a MAGYAR ÖRÖKSÉG DÍJ átadó ünnepségén, 2017. IX. 23-án. **88. Magyar Örökség díjátadó - Fasang család - Laudátor: Dr. Tóthpál József ... 9.** **(16:17)** (Parlando, 2017/5.)

Megtiszteltetésnek érzem, hogy ezen a fórumon a Fasang családról szólhatok, amely – személyes tapasztalati élményeim alapján állíthatom – szeretetből fogant lelki harmóniájával, tisztességével, a magyarság iránti elkötelezettségével példamutató érték lehet – az elkövetkező nemzedékek számára.

A Fasang család nagy család és többségében muzsikusok családja. Úgy vélem, nincs is talán olyan zenész, aki ezt a családnevet nem ismeri széles e hazában. Ebben az értelemben a családalapító Fasang Árpád, aki 1912-ben látta meg a napvilágot a lengyelországi Krakkó városában. Édesapja, Fasang Gyula vasmunkás, pontosabban hengerész, aki a századeleji ipari fellendülés sodrában bejárta fél Európát, így jutott el Krakkóba, ahol meg is házasodott. Fasang Árpád itt kapta a keresztnevét, amire nagyon büszke volt, merthogy a lengyelek névadó listáján ez a név nem szerepelt, de az édesapja ragaszkodása nyomán mégis bejegyezték. Édesanyja egy lengyel asszony, megérdemli, hogy a nevét megjegyezzük: Antonia Swidinszki. Édesapja az első Nagyháború idején hazafias kötelességének érezte, hogy haza jöjjön Magyarországra: négy évi katonáskodás után tért vissza a frontról – nagybetegen, és 1927-ben nagyon fiatalon elhunyt.

Fasang Árpád az elemi iskoláit Új-Diósgyőrben végezte, majd a miskolci Református Gimnáziumból a miskolci Evangélikus Tanítóképzőbe iratkozott át, ahol 1931-ben kántor-tanítói oklevelet szerzett. Ezt követően Orosházán pályázat útján segédtanítónak választották, majd négy év múlva rendes tanítói beosztásba került. Összesen tíz nehéz évet töltött Orosházán, közben a Zeneakadémián 3 diplomát szerzett: zeneszerzőit, középiskolai énektanár-karvezetőit és tanítóképzői énektanárit. Tanárai közül megemlíthetjük Siklós Albertet, akinél zeneszerzést, Kodály Zoltánt, akitől népzenét és Ádám Jenőt, akitől zeneelméletet, szolfézst, karvezetést és zenepedagógiát tanult. Ekkor kötött házasságot Orbán Évával, aki szintén zenetanár, és a későbbiekben Szőnyi Erzsébet két gyermekoperájának: *A didergő király* és *Az aranyszárnyú méhecske* szövegkönyv-írója. 1950-től a soproni tanítóképző intézet tanára, egyúttal óraadó tanár a Soproni Evangélikus Teológián. 1953-tól a győri zeneművészeti szakközépiskola igazgatója és a tanítóképzők országos zenei szakfelügyelője. Ezután, ha lehet, még bonyolultabb időszak következik: 1954 és 1958 között a Népművelési Minisztériumban előbb a zeneoktatási osztály, majd a zenei főosztály vezetőjévé nevezik ki. Ráadásul 1956-ban a Zeneművész Szövetség kormánybiztosa. Egy későbbi beszélgetésben büszkén említette, hogy „a forradalom után egyetlen muzsikus hajszála sem görbült.”

Fasang Árpád, Nemesszeghyné Szentkirályi Márta, Nemesszeghy Lajos Kodály páholyában az 1957-es színházi ünnepségen (Forrás: Heltai, 2008.)

Ebben az időszakban került közelebbi kapcsolatba Kodály Zoltánnal, akinek teljes bizalmát élvezte a zeneszerő haláláig. A Bónis Ferenc zenetörténész által szerkesztett *Így láttuk Kodályt* című kötetben oldalakon át olvashatjuk személyes vallomását a huszadik század egyik legkiválóbb magyar művészéről és tudósáról. Már az első beszélgetések alkalmából szóvá tette Kodály, hogy zeneoktatásból még mindig kevés jut a népnek. Túlméretezettnek tartotta a Zeneakadémiát, úgy vélte, „a gúlát a hegyéről a talpára kell állítani”, - széleskörű alapfokú zeneoktatást kívánt, s az ének-zenei tagozatú általános iskolát tartotta a nép érdekében valónak. Ez a későbbiekben meg is valósult, mintegy kétszáz ilyen iskola működött a rendszerváltozás előtt. Napjainkban az utóbbi időkben ezeknek a száma, vélhetően a digitalizáció hatására, jelentősen csökkent. Ezeknek a beszélgetéseknek az volt a következménye, hogy vidéken zeneiskolák sora létesült: többek között Jászberényben, Komlón, Orosházán, Oroszlányban, Salgótarjánban és Szekszárdon. Kodály rendkívül nagyra becsülte Fasang Árpád áldozatos munkásságát.

1958-ban sajátos fordulat történt Fasang Árpád életében, felesége visszaemlékezése szerint a főhatóság miniszterhelyettese (bizonyos „György barát”) a következő szavakkal búcsúzott tőle: „Most két évre a soron következő feladataink legfontosabbja a párt vezető szerepének biztosítása a zenész társadalomban is, erre a feladatra Önt nem tartjuk alkalmasnak.” Ekkor a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola igazgatójává nevezték ki. Itt dogozott az 1972-ben történt nyugdíjazásáig. Utána sem unatkozott: karnagyi továbbképzések előadója és vezetője, az Országos Filharmónia ifjúsági hangversenyinek műsorvezetője évtizedeken át, pedagóguskórusok istápolója, a rendszerváltás idején pedig a Pedagóguskórusok Országos Társaságának egyik

alapítója, első elnöke, majd örökös tiszteletbeli elnöke, – a KÓTA tiszteletbeli elnöke és még sokáig sorolhatnánk különféle tevékenységeit. Felesége véleménye szerint Fasang Árpád Albert Schweitzerhez hasonló lelkületű ember, aki nem vállalt ugyan Afrikában, Gabonban missziót, de zenei nevelő munkájával és végtelen emberségével mindent megtett másokért, amit megtehetett. Lévén, hogy őt személyesen ismerhettem, magam is úgy vélem: Fasang Árpád a magyar Albert Schweitzer, aki (mint Lambaréné gyógyító orvosa) az élet feltétlen tiszteletének etikáját hirdette és gyakorolta. – Munkásságát a magyar állam számos elismerés mellett a Magyar Köztársasági Érdemrend tiszti keresztjével jutalmazta.

Fasang Árpád házasságából négy gyermek született: Árpád, Zoltán, János és Márta. Márta kivételével, aki öt évig az Állami Balett Intézetben tanult, de mert itt kellemetlen tapasztalok érték, könyvtárosi pályára tért, s jelenleg a Baár-Madas Református Gimnázium és Általános Iskola tantestületének tagja; az ő kivételével, a fiúk, a férfiak a muzsikus hivatást választották.

A legidősebb fiú, Árpád – a Bartók Béla zeneművészeti szakközépiskola elvégzése után a Zeneakadémia hallgatója lett, ahol 1969-ben zongoraművészi-zongoratanári diplomát szerzett. Zempléni Kornél és Szegedi Ernő növendéke volt, zeneszerzést Sugár Rezsőtől tanult. (Akadémiai évei alatt a Párizsban élő Cziffra György, világhírű magyar zongoraművész támogatásával lehetősége nyílott egy évet a francia fővárosban tanulnia.) Ezt követően a Muzsika című folyóirat egyik szerkesztője, egyidejűleg zenei rendező a Magyar Rádiónál. 1974 és 1977 között a finnországi Jyväskylä és Oulu konzervatóriumának zongoratanára, 1977-től 1991-ig az Országos Filharmónia szólistája, 1991-től 1994-ig az UNESCO Nemzeti Bizottsága főtitkára, 1995-1999-ig az Európai Demokrata Fórum magyar szekciójának igazgatója, 2000-től 2004-ig az UNESCO magyar nagykövete Párizsban. Előadóiművészi tevékenysége mellett (Dohnányi esz-moll rapszódiájával vizsgázott a Zeneakadémián, sok Mozartot, Brahmsot, Lisztet, Bartókot, Schumannt és Debussyt játszott) - intenzív közéleti szerepet vállalt a rendszerváltás időszakában: a Magyar Demokrata Fórum Etikai Bizottságának első elnöke; valami hasonló szerepre törekedett, mint Németh László az 1930-as években, szellemi organizátora kívánt lenni a magyar értelmiségnek a rendszerváltást követő időkben. Mindent megtett a magyar és a francia kulturális kapcsolatok fejlesztéséért, mert úgy vélte, hogy a magyarok és a franciák szabadság utáni vágya egy tőről fakad. Fel akarta ébreszteni a magyar értelmiség lelkiismeretét és felelősségét, mert látta, hogy nagyobb erő ebben az időben nem volt az országban a széthúzásnál… *Gondolkozzunk együtt*

az értelmiség hivatásáról 1995-ben című tanulmányához a politikus, a tudós és a művész értelmiség legjobbjai köréből hozzászólásokat, véleményeket gyűjtött, és két kötetbe szerkesztve közreadta azokat. Mélyebb és bővebb elemzés szétfeszítené e laudáció kereteit, ezért hadd idézzünk egyet a kötet belső mottói közül: „Amikor Nyugatról barna, Keletről vörös veszedelem rémisztett, s már nemcsak a történelmi osztályok, hanem a középosztálybeliek is elvesztették nemzetvédő szerepüket, egy Németh László nevű értelmiségi azt mondta, küldetésed van, János, új középosztállyá kell művelned magad, légy a minőség forradalmára, teremts kert-Magyarországot." Megrögzött konszenzuskeresőnek tartotta magát. Kitüntetései: Francia Nemzeti Érdemrend lovagi fokozat (1995), Francia Becsületrend lovagi címe (2001), A Magyar Köztársaság Nemzetközi Kapcsolataiért (posztumusz, 2010).

Ifj. Fasang Árpád emléktáblája a galyatetői templomba

Fasang Zoltán

A Fasang család másik két férfi tagjáról szólván el kell mondanom, hogy Fasang Zoltán életének nagy részét a Magyar Állami Operaház zenekarában töltötte, mint első fuvolás. Közben a családi hagyományt folytatva,

fiataloknak tanított fuvolát és kamarazenét, Debrecenben, Győrben és Budapesten a Weiner Konzervatórium tanszakvezetőjeként.

Fasang János Németországban élő fagottművész

Fasang János a Duisburger Phylharmornie Deutsche Oper am Rhein zenekarának szóló fagottosaként muzsikált, emellett Essenben a Musik Hochschulén tanított fagottot és kamarazenét.

Fassang László

Miközben megjelent az új nemzedék, Fasang Zoltán fiúgyermekeként, Fassang László személyében, aki immár, mint orgonaművész járja Európát, járja a világot… Versenygyőzelmei közül kiemelkedik a 2002-es Calgary improvizációs aranymedál és a 2004-es Chartres-i interpretációs nagydíj és közönségdíj. Jelenleg a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem és a Párizsi Conservatoire tanára. A MÜPA orgona koncertsorozatának művészeti vezetője. Tevékenységét 2006-ban Liszt Ferenc-díjjal és Príma-díjjal, 2013-ban Gramofon díjjal ismerték el. 2016-ban érdemes művész kitüntetésben részesült.

Felvetődhet a kérdés, mi a titka a Fasang családnak? Azt hiszem: a genetikai örökségen, a tehetségen túl maga a zene, a zene éthosza, amelyből a hit, a hűség, a szeretet és a tisztesség erénye árad. Martin Heidegger, a huszadik század jeles

német filozófusa, a fundamentális ontológia tudósa szerint: „az emberi lét pásztora a tisztesség”.

Tisztelt Hallgatóság! Engedjék meg, hogy laudációmat egy a Fasang Árpáddal a protestánsok gyülekezetében egyvallású muzsikus tanár (Arany János) „in memoriam” megfogalmazott mondataival zárjam: „Fasang Árpád boldog fogékonysággal értette meg és adta tovább Isten szeretetét, s egész élete példázata, hogy van olyan dolog, amelyből minél többet adunk másnak, annál több marad nekünk. Az Úr Isten gazdagon megjutalmazta: engedte neki meglátni, hogy magvető munkája, mint fordul termőre sok száz tanítványának – s ami még személyesebb öröme volt – saját tehetséges gyermekeinek és unokáinak sikereiben.”

V.

FASANG ÁRPÁD:

... közügy lett ének-zene tanításunk ...

(1971. december 29.)

Ének-zene oktatásunk az utóbbi időben – örvendetesen – a közérdeklődés homlokterébe került. Nemcsak úgy, hogy a külföldi szakemberek mintát keresnek abban a maguk számára, hanem oly módon is, hogy számot vetünk eredményeinkkel, keressük a még célravezetőbb megoldásokat. Az ének-zene tanításnak közüggyé válásában jelentős kezdeményezés volt az a két tanácskozás is, amelynek a Magyar Rádió széles nyilvánosságot adott. Bizonyára sokan felfigyeltek az ott elhangzottakra.

A közügy fogalmának azonban csak egyik kritériuma, hogy sokan tudnak róla. A másik – az elsőnél még fontosabb kívánalom, hogy sokan álljanak az ügy mellé. Ezt szeretném szolgálni azzal a néhány gondolattal is, amelynek elmondására most lehetőséget kaptam. Híveket szeretnék toborozni ének-zene oktatásunk ügyének. Még a többször elmarasztalt tanácsi dolgozók között is, akiktől egy-két megnyilatkozás félti az ének-zene oktatás ügyét. Velük lesz a legkönnyebb dolgom. Több mint két évtizedet vidéken működtem. Ott dolgozó kollégáimmal, munkatársaimmal és volt tanítványaim népes seregével való kapcsolatom azóta sem lazult meg. Ismerem ügyszeretetüket és – nyugodtan hozzátehetem – hozzáértésüket. Bennük való bizalmamat néhány negatív példa sem ingatja meg.

Ének-zene oktatásunkról pozitív példát viszont annál többet tudok mondani. Az ifjúsági hangversenyeken én nem odaparancsolt fiatalokkal találkoztam, hanem kíváncsian, vára-

Fasang Árpád előadása 1971. december 29-én hangzott el a Magyar Rádió

„MIÉRT IGEN, MIÉRT NEM?” c. zenei közélet kérdéseivel foglalkozó sorozatában
Megjelent 1973-ban a Zeneműkiadó Budapest
gondozásában. Szerkesztette: Czigány György. Facsimile.

kozóan rámvillanó szemekkel, olyan gyermekekkel, akik várnak valamit tőlem és a hangverseny minden szereplőjétől.

Pozitív jelenségnek tartom azt is, hogy például Békésen egy fiatal állatorvos a feleségével együtt a tanyavilágból jött el a hangversenyre. Mindketten Budapesten nőttek fel. Amikor megkérdeztem tőlük, hogyan vállalkoztak arra, hogy ennyi áldozattal, szélben, sárban bejöjjenek egy hangversenyre, azt felelték, hogy Budapesten az Állatorvosi Egyetem pinceklubjában annyira megszerették a komolyzenét, hogy már alig várták, hogy eljöhessenek erre a koncertre.

Ez csak egyedi eset – hangozhat az ellenvetés. Az lehet, hogy a negatívumok között elenyészőnek tűnik. De egy szerencsés tendenciára utal és éppen ezért számomra többet mond, mint egy sereg hideg szkepticizmus.

Az ifjúsági hangversenyek közönségét illetően engem nem az nyugtalanít, hogy odaparancsolták őket vagy sem, hanem az, hogy tudunk-e számukra olyan zenei élményt biztosítani, amely odaköti őket a zenéhez, amelytől a következő alkalomra már nem kell őket odaparancsolni.

Kodályt idézem, aki ebből olyan nagy gondot csinált, mint ebben az országban senki más: „Ha a legfogékonyabb korban, a 6-ik és 16-ik év közt egyszer sem járja át a gyermeket a nagy zene éltető árama: akkor később már alig fog rajta. Sokszor egyetlen élmény egész életre megnyitja a fiatal lelket a zenének. Ezt az élményt nem lehet a véletlenre bízni: ezt megszerezni az iskola feladata."

Ha már azt állítjuk – szerintem felületes általánosítással –, hogy az iskolai énektanítás nem érte el ezt a célját, tegyenek meg mindent a művészek, hogy a gyermekek ilyen, egész életükre kiható élményben részesülhessenek az ifjúsági hangversenyeken. Így nyer értelmet az a jelentős anyagi áldozat, amit államunk az Országos Filharmónián keresztül e célra szentel. Ha úgy látjuk, hogy a zene és a nagy tömegek között a kapcsolat rossz, ne feltétlenül a tömegeket marasztaljuk el.

Ne csak negatívumokat állapítsunk meg, a megoldás-kulcs birtoklását sejtető célzásokkal, hanem a kivezető utat is mutassuk meg.

Fizikusoktól tanultam, hogy minden negatívum csak úgy szüntethető meg, hogy helyébe pozitívumot állítunk. A hideg pl. mint a hő hiánya, negatívuma, „hidegelvonó módszerekkel" nem számolható fel. A legcsekélyebb hőforrás – pozitívum – azonban máris segít. A sötétség – mint a fény hiánya – ellen sem úgy küzdünk, hogy valamilyen módon összecsomagoljuk azt és kivisszük, hogy helyébe ott maradjon a világosság. De egy szál gyertya, egy parányi pozitívum máris eloszlatja a sötétséget.

A mi esetünkben mik lehetnek ezek a pozitívumok?

Mindenekelőtt nekünk muzsikusoknak kell hinnünk abban, hogy a zenére szükség van. Ezt egy olyan társadalom könnyíti meg számunkra, amelyben más lett a zene funkciója, mint azelőtt volt. Megnyílt annak a lehetősége, hogy luxuscikkből közfogyasztási cikké váljék.

Kodály ezt annyira hitte, hogy utolsó közéleti megnyilatkozásában – a dunapataji ének-zenetagozatos általános iskola épületének avatóünnepségén – egy német közmondást idézett, amely értelemszerű fordításban így hangzik: „Az ember azzá válik, amivel táplálkozik."

Biológiai értelemben cáfolhatatlan ez az igazság. De vajon ugyanolyan komolyan vesszük-e lelki, szellemi értelemben is? Kodály úgy vette.

1964-ben az Éneklő Ifjúság c. folyóiratban azt szögezte le, hogy: „A zene lelki táplálék és semmi mással nem pótolható. Aki nem él vele: lelki vérszegénységben él és hal. Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek régiói, amelyekbe csak a zene világít be."

De mit szól ezekhez a lelkes megállapításokhoz a tudomány és a tapasztalat?

Állandóan halljuk, tapasztaljuk, hogy korunk élettempója rendkívül felgyorsult. Ennek természetes velejárója, hogy hovatovább minden lépésünk koncentrált figyelmet igényel. Ma már nemcsak a műtétet végző orvos, a futószalag mellett dolgozó munkás, hanem bárki, aki az utcára kilép, olyan figyelemre kényszerül, amit a korábbi, nyugodtabb életforma nem igényelt. Úgyszólván minden lépésünkre vigyáznunk kell.

A figyelem lényegében nem más, mint a tudat szűkítése, egy pontra való szegezése. A figyelem nem tűr meg mást a tudat központjában, csak azt, amit számára nagy koncentráltsággal körülhatárolok. Akinél ezt az állapotot nem követi a lélek kinyújtózása, az annak előbb-utóbb kárát vallja.

A túlzott fizikai igénybevételt ma már tudatosan aktív pihenéssel ellensúlyozzuk. Szellemi téren ugyanerre vállalkozik a zene. Nem az irodalom, képzőművészet, film vagy színművészet helyett, hanem azokkal együtt.

A tudat kinyújtózására, szinte a végtelenig való tágítására azért van előnyben a zene minden más művészettel szemben, mert nem dolgozik konkrét fogalmakkal. Ezért mondhatta Kodály, hogy: „Vannak a léleknek régiói, amelyekbe csak a zene világít be."

A zene úgy pihentet, hogy felold. Az ének-zenetagozatos általános iskolák valamennyi tárgyban mutatkozó jobb eredménye éppen ezzel magyarázható. A tudat rugalmasságát állítja vissza a közbeiktatott ének. Ez a pszichológiailag indokolt, a tapasztalat által igazolt hatás nyilván a felnőttekre is érvényes.

Csak vegyük komolyan és módszereit válogassuk meg olyan eltökéltséggel, mint ami Goethe mondásából következik: „Nem azt kell adnunk, amit kérnek, hanem amit kérniök kellene."

Gyermekek, felnőttek a mindennapi táplálékban nemegyszer válogatósak, olykor indokolatlanul. Azt kell elérnünk

gyermekeinknél – egy életre adandó útravalóval –, hogy a zenében is legyenek válogatósak, hogy végül is azt kérjék, amit kérniök kell.

A Magyar Rádió e sorozatában – nyilván a hagyományok erejét bizonyítandó – elhangzott az a megállapítás, hogy magyar sportolók egyik angliai útjukon elcsodálkoztak azon a gyönyörű pázsiton, amit ott nevelnek. Arra a kérdésükre, hogy ezt hogyan csinálják, azt a választ kapták, hogy már 400 éve minden nap locsolják és nyírják.

A magyar zeneoktatás pázsitja alig 20 esztendős. Talán korai lenne olyan eredményeket számonkérnünk rajta, mint a 400 éves pázsiton. Hogy olyanná lehessen, ne csak nyírjuk elmarasztaló kritikáinkkal, hanem eredményeit tudomásul véve öntözzük is elismerő szavak harmatával, segítsük növekedését.

---

[1]. **Dr. Tóthpál József** tanár, művelődéskutató. Hódmezővásárhelyen született 1936. március 13-án. Tanulmányait a Szegedi Tanítóképzőben, a Szegedi Tanárképző Főiskolán és az ELTE bölcsészettudományi karán végezte. 1958 és 1969 között a Csongrád Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese, 1969-től 1972-ig a szegedi Bartók Béla Művelődési Központ igazgatója, 1975/76-ban a Szegedi Tanárképző Főiskola közművelődési tanszékvezető docense. 1976 és 1980 között a Művelődési Minisztérium közművelődési főosztályvezető-helyettese, 1980-tól 1990-ig a KÓTA főtitkára, 1990 és 1994 között ügyvezető elnöke. 1991-től 1996-ig a Magyar Zenei Kamara, illetve a Magyar Muzsikus Fórum titkára, 1996-tól elnöke. 1993 és 1997 között a Filharmónia igazgatója, 1998/99-ben a Janus Pannonius Tudományegyetem tudományos főmunkatársa, 1999-től a Veszprémi Egyetem Pápai Pedagógiai Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa. 2000 óta a Zene-Zene-Tánc című folyóirat felelős szerkesztője.

[2]. **Dr. Tóthpál József** laudációja elhangzott a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében a MAGYAR ÖRÖKSÉG DÍJ átadó ünnepségén, 2017. IX. 23-án. **88. Magyar Örökség díjátadó - Fasang család - Laudátor: Dr. Tóthpál József ... 9.** **(16:17)** (Parlando, 2017/5.)